

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ,
МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ**

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**Методичні рекомендації
до самостійної роботи
з навчальної дисципліни
"ТЕОРІЯ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ"
для студентів напряму підготовки
6.030509 "Облік і аудит"
денної форми навчання**

Харків. Вид. ХНЕУ, 2012

Затверджено на засіданні кафедри економічного аналізу.
Протокол № 1 від 24.08.2011 р.

Укладач Іванієнко В. В.

М54 Методичні рекомендації до самостійної роботи з навчальної дисципліни "Теорія економічного аналізу" для студентів напряму підготовки 6.030509 "Облік і аудит" денної форми навчання / укл. В. В. Іванієнко. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2012. – 32 с. (Укр. мов.)

Викладено завдання до самостійної роботи студента з даної навчальної дисципліни та методичні рекомендації до їх виконання, що дасть можливість закріпити теоретичні знання і сформувані практичні навички в галузі теорії економічного аналізу.

Рекомендовано для студентів напряму підготовки 6.030509 "Облік і аудит" денної форми навчання.

Вступ

Нова система економічних знань ґрунтується на глибокому аналізі цих процесів. При цьому аналіз як спосіб проникнення у сутність явищ та процесів повинен трансформуватися від системної характеристики економічних явищ і процесів в активний важіль обґрунтування моделей розвитку макро- і мікроекономічних систем, від методу оцінки в елемент активного управління господарськими процесами. Це визначає управлінську спрямованість дій всіма працівниками апарату управління, органічне включення проведення аналітичних досліджень в усі функції управлінської діяльності на різних ієрархічних рівнях.

Виконання самостійної роботи з навчальної дисципліни дає можливість закріплення теоретичних знань і формування практичних навичок в галузі теорії економічного аналізу, вироблення навиків самостійної роботи з аналітичних досліджень, поглиблення та розширення економічних знань в цілому та здобути певні компетенції згідно кваліфікаційних вимог до студентів вищих навчальних закладів з навчальної дисципліни «Теорія економічного аналізу».

1. Кваліфікаційні вимоги до студентів

Необхідна навчальна база перед початком вивчення дисципліни. З метою найкращого засвоєння матеріалу студенти повинні до початку вивчення навчальної дисципліни опанувати знання і навички в галузі політичної економії, макроекономіки, мікроекономіки, бухгалтерського обліку, фінансового обліку, управлінського обліку, ціноутворенню, менеджменту, економіки підприємства, статистики, математики для економістів, фінансів.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студенту необхідно **знати:**

економічний зміст аналізу і синтезу та їх діалектичний взаємозв'язок;
систему факторів та резерві ефективності виробництва;
закономірності та пропорції підприємницької діяльності;
систему інформації, використовувану в економічному аналізі й у

системі керування підприємством та особливості її систематизації та використання при обґрунтуванні управлінських рішень;

систему економічних показників та їх аналітичну значимість;

методи і прийоми економічного аналізу, та область їх застосування;

методи оцінки динаміки розвитку виробничих;

зміст кожного з етапів економічного аналізу;

особливості та зміст економічного аналізу трудових, матеріальних, фінансових ресурсів, необоротних активів та результатів виробничо-фінансової діяльності.

загальні ознаки фінансової стійкості суб'єктів господарювання.

Після вивчення навчальної дисципліни студент здобуває наступні **компетенції**:

фундаментальні – полягають в умінні використовувати аналіз і синтез у діалектичній єдності; структуріровать проблему, явище, процес, розділяючи їх на складові частини й установлюючи причинно-наслідкові взаємозв'язки між ними; застосовувати індукцію й дедукцію при дослідженні виробничих систем.

загально-функціональні – полягають в умінні систематизувати інформацію, обґрунтовувати методи й прийоми економічного аналізу та формувати показники, необхідні й достатні, для вивчення явищ, процесів, проблем і обґрунтування управлінських рішень;

предметно-видові – полягають в умінні розраховувати кількісні і якісні показники діяльності підприємства; проводити економічний аналіз, застосовуючи різні інструменти, методи й прийоми роботи з інформацією; встановлювати напрям і величину відхилень у кількісних і якісних показниках діяльності підприємств і встановлювати причини таких відхилень; встановлювати напрям і силу впливу факторів на зміну кількісних і якісних показників діяльності підприємств; оцінювати резерви підвищення ефективності виробництва; оцінювати рівень ефективності використання ресурсів і рівень виконання виробничої програми; обґрунтовувати й приймати певні рішення щодо підвищення ефективності діяльності на підприємстві на основі обґрунтування витрат, а також обліку впливу факторів середовища на її рівень; проводити аналіз та оцінку динаміки розвитку виробничих систем на ринковому середовищі.

2. Завдання для самостійної роботи студентів

Основні види самостійної роботи студента з навчальної дисципліни «Теорія економічного аналізу»:

1. Вивчення додаткової літератури;
2. Підготовка доповідей та есе за вибраною тематикою, наведеною далі;
3. Робота з законодавчими та нормативними документами;
4. Підготовка до практичних (семінарських) занять згідно питань, наведених нижче;
5. Підготовка до проміжного та підсумкового контролю;
6. Використання контрольних запитань для самопідготовки та самодіагностики;
7. Підготовка статей для видання в студентському збірнику;
8. Підготовка студентських науково-дослідних робіт;
9. Виконання індивідуального завдання, яке складається з практичних ситуаційних завдань, для набуття практичних вмінь та навичок економічного аналізу на сучасному етапі розвитку економіки України (зміст якого наведено далі).

2.1. Питання для підготовки студентів до практичних (семінарських) занять

Змістовний модуль 1. Теоретичні основи економічного аналізу. Фінансово-економічний аналіз

Тема 1. Сутність, предмет, об'єкт і завдання економічного аналізу (2 години)

1. Роль економічного аналізу в обґрунтуванні управлінських рішень.
2. Історія розвитку та місце економічного аналізу серед наук.
3. Предмет і об'єкт економічного аналізу.
4. Аналіз і синтез в дослідженнях систем.
5. Принципи економічного аналізу.
6. Основні категорії економічного аналізу.

7. Аналітичні моделі.
8. Задачі економічного аналізу.
9. Системність і комплексність в економічному аналізі.
10. Особливості динамічної форми економічних моделей.
11. Принципи складання мультиплікативних моделей.
12. Формально-математичні правила розробки математичних моделей.
13. Области застосування економічних моделей.

Література: основна [5–6; 8–9; 14; 16]; додаткова [19; 21–24].

Тема 2. Метод і методичні прийоми економічного аналізу (17 годин)

1. Метод економічних досліджень.
2. Методи і прийоми економічних досліджень.
3. Індукція і дедукція в економічному аналізі.
4. Методика аналітичних досліджень.
5. Моделювання економічних явищ та процесів.
6. Фактори підприємницької діяльності.
7. Використання економічних законів, закономірностей в економічному аналізі підприємств.
8. Класифікація резервів ефективності виробництва.
9. Традиційні методи економічного аналізу.
10. Економіко-математичні методи економічного аналізу.
11. Графічні методи економічного аналізу.
12. Правила складання таблиць.
13. Групування в економічному аналізі.
14. Середні показники в економічному аналізі.
15. Порівняльний метод економічного аналізу.
16. Елімінування в економічному аналізі.
17. Методи факторного аналізу.
18. Балансовий спосіб в економічному аналізі.

Література: основна [1–6; 8–9; 14; 16]; додаткова [19; 21; 22; 25].

Тема 3. Види економічного аналізу і його інформаційне забезпечення (2 години)

1. Класифікація видів економічного аналізу.
2. Система економічної інформації економічного аналізу.

3. Інформація бухгалтерського характеру.
4. Інформація статистичної звітності.
5. Інформація податкової звітності.
6. Поза облікові джерела інформації.
7. Послідовність економічного аналізу
8. Організація економічного аналізу.
9. Показники економічного аналізу.

Література: основна [1–6; 8–9; 14; 16]; додаткова [19–23].

Тема 4. Аналіз фінансового стану підприємства (6 годин)

1. Поняття, значення і завдання аналізу фінансового стану.
2. Джерела інформації аналізу фінансового стану.
3. Признаки фінансової стійкості підприємства.
4. Поняття ліквідності і платоспроможності.
5. Показники ділової активності.
6. Фінансовий та операційний цикл.
7. Забезпеченість підприємства власними обіговими коштами.

Література: основна [5–9; 12–14]; додаткова [26; 33–34].

Тема 5. Аналіз прибутку і рентабельності підприємства (6 годин)

1. Аналіз динаміки та структури прибутку підприємства.
2. Показники рентабельності та їх аналіз.
3. Аналіз резервів зростання прибутку.

Література: основна [5–9; 12–14]; додаткова [8; 26; 33–34].

Змістовний модуль 2. Теоретичні та методичні основи управлінського аналізу

Тема 6. Аналіз виробництва та реалізації продукції (робіт, послуг) (7 годин)

1. Система показників виробництва та реалізації продукції та їх економічний зміст.
2. Аналіз асортименту, структури та номенклатури продукції.
3. Методика оцінок якості продукції.
4. Аналіз ритмічності та комплектності виробництва.

5. Аналіз реалізації продукції.
6. Аналіз резервів випуску продукції.

Література: основна [1–7; 11–12; 14–16]; додаткова [8; 19; 23–24; 27; 30].

Тема 7. Аналіз використання трудових ресурсів і витрат на оплату праці (7 годин)

1. Склад і структура персоналу підприємства.
2. Забезпеченість підприємства робочою силою та її рух.
3. Аналіз продуктивності праці.
4. Аналіз балансу робочого часу.
5. Аналіз фонду заробітної плати.

Література: основна [1-7; 11–12; 14–16]; додаткова [8; 19; 23–24; 27; 30].

Тема 8. Аналіз довгострокових активів підприємства (6 годин)

1. Склад і структура довгострокових активів підприємства.
2. Оцінка забезпеченості підприємства довгостроковими активами.
3. Факторний аналіз фондівіддачі.
4. Аналіз балансу робочого часу устаткування.
5. Аналіз використання устаткування в часі та по потужності.
6. Аналіз резервів випуску продукції за рахунок зростання ефективності використання фондів.
7. Аналіз виробничої потужності підприємства.

Література: основна [1-7; 11–12; 14–16]; додаткова [8; 19; 23–24; 27; 30].

Тема 9. Аналіз матеріальних ресурсів та ефективності їх використання (6 годин)

1. Склад і структура матеріальних витрат.
2. Система оціночних показників рівня матеріальних витрат.
3. Аналіз матеріаломісткості продукції.
4. Аналіз зворотних відходів.
5. Аналіз резервів випуску продукції за рахунок більш ефективного використання фондів.

Література: основна [1-7; 11–12; 14–16]; додаткова [8; 19; 23–24; 27; 30].

Тема 10. Аналіз витрат на виробництво і собівартості продукції (7 годин)

1. Елементи витрат.
2. Статті калькуляції.
3. Аналіз витрат на 1 грн продукції.
4. Аналіз прямих витрат.
5. Аналіз непрямих витрат.
6. Аналіз резервів зниження витрат на виробництво.

Література: основна [1-7; 11–12; 14–16]; додаткова [8; 19; 23–24; 27; 30].

2.2. Виконання доповіді (есе)

Виконання огляду проблеми в формі доповіді або авторського бачення проблеми в формі есе передбачає систематизацію, закріплення, розширення теоретичних і практичних знань із навчальної дисципліни та застосуванні при її виконанні літературних джерел, конкретних виробничих ситуацій, законодавчих актів в галузі ціноутворення.

Доповідь складається з: титульної сторінки; змісту; вступу; основної частини; висновків; списку використаної літератури; додатків.

Вступ має розкривати актуальність обраної студентом теми, її проблематику, мету написання роботи.

Основна частина роботи (може включати декілька розділів) має включати характеристику сучасного стану проблеми, опис нормативної бази, погляд різних авторів на цю проблему, позитивні та негативні наслідки проблеми.

Висновки має включати обґрунтовані висновки студента щодо досягнення мети роботи. Можливо, рекомендації до вдосконалення методів та прийомів аналізу та методичних підходів моделювання та прогнозування показників.

Список використаної літератури необхідно скласти у певному порядку: спочатку наводяться нормативні та законодавчі акти, статистичні довідки, потім загальна та спеціальна література за алфавітом.

Есе студента – це самостійна письмова робота на тему, запропоновану викладачем (тема може бути запропонована й студентом, але обов'язково повинна бути погоджена з викладачем). Ціль есе складається в розвитку навичок самостійного творчого мислення й письмового викладу власних думок. Це дозволяє авторові навчитися чітко й грамотно формулювати думки, структурувати інформацію, використовувати основні категорії аналізу та економічних наук, виділяти причинно-наслідкові зв'язки, ілюструвати поняття відповідними прикладами, аргументувати свої висновки; опанувати науковий стиль мови.

Тема доповіді або есе обирається за порядковим номером студента в списковій групі. Обсяг доповіді 15 – 18 сторінок рукописного тексту (26 – 28 рядків на сторінці) або 12 – 15 сторінок машинописного тексту, есе 8 – 10 сторінок рукописного тексту або 5 – 6 сторінок машинописного тексту (14 шрифт, полуторний інтервал, шрифт Times New Roman). Границі для тексту в такому вигляді: верхні – 20мм, нижні – 20мм, ліві – 25мм, праві – 15мм.

Тематика доповіді або есе, які готуються студентами під час самостійної роботи над вивченням навчальної дисципліни, розміщена далі.

Зразкова тематика доповіді (есе)

1. Сутність, цілі, завдання та види економічного аналізу при переході підприємства на ринкові відносини.

2. Принципи економічного аналізу та їх економічна сутність в сучасних умовах господарювання.

3. Система економічних показників та область їх використання в цілях аналізу явищ та процесів.

4. Види, форми і методи економічного аналізу.

5. Основні напрями розвитку економічного аналізу в сучасних умовах.

6. Організація економічного аналізу.

7. Класифікація факторів, що визначають рівень економічних показників або їх відхилення від базових рівнів.

8. Напрями розвитку методики аналізу виробництва і реалізації продукції.
9. Напрями розвитку методики аналізу показників використання трудових ресурсів.
10. Напрями розвитку методики аналізу стану та використання основних фондів.
11. Напрями розвитку методики аналізу організаційно-технічного рівня виробництва.
12. Напрями розвитку методики аналізу формування та використання матеріальних ресурсів у виробництві.
13. Напрями розвитку методики аналізу собівартості за елементами операційних витрат.
14. Напрями розвитку методики аналізу витрат по статтям калькуляції.
15. Напрями розвитку методики аналізу фінансових результатів.
16. Напрями розвитку експрес-аналізу фінансового стану підприємства.
17. Інформаційне забезпечення аналітичної роботи на підприємстві роботи на підприємстві.
18. Система економічної інформації в аналітичних дослідженнях.
19. Етапи економічного аналізу та їх зміст.
20. Принцип системності в економічних дослідженнях.
21. Принцип комплексності в економічних дослідженнях.
22. Класифікація резервів підвищення ефективності виробництва в економічному аналізі .
23. Економічний зміст функціонально-вартісного аналізу.
24. Принцип науковості і оперативності в економічних дослідженнях.
25. Взаємозв'язок економічного аналізу з другими галузями знань.
26. Особливості факторного аналізу показників рентабельності продаж, активів, капіталу, продукції, виробів, виробництва.
27. Особливості використання мультиплікативних моделей в економічному аналізі.
28. Особливості застосування адитивних моделей в економічному аналізі.

29. Особливості застосування економіко-математичних методів в економічному аналізі.

30. Напрями розвитку методики аналізу фінансових результатів.

31. Напрями розвитку методики аналізу фінансового стану підприємства.

32. Напрями використання бухгалтерського балансу в економічному аналізі.

33. Напрями використання звіту про фінансові результати в економічному аналізі.

34. Аналіз показників ліквідності та їх оцінка.

35. Аналіз показників платоспроможності та їх оцінка.

36. Аналіз ефективності використання оборотного капіталу.

37. Особливості маржинального аналізу.

38. Особливості аналізу фінансового та операційного циклів.

39. Особливості інтегрального методу факторного аналізу.

40. Особливості графічного методу факторного аналізу.

41. Особливості використання порівнянь в економічному аналізі.

42. Особливості табличного методу відображення аналітичних даних.

43. Оформлення результатів аналізу та зміст пояснювальної записки, довідки, висновку та безтекстового оформлення результату аналізу.

44. Способи перевірки достовірності інформаційної бази економічного аналізу.

45. Організаційні форми та виконавці економічного аналізу.

Виконання есе з проблеми становить більш складну працю студента. Написання есе потребує в стислій формі відобразити думки автора на проблему, висвітлення суперечливих аспектів проблеми та причин виникнення таких протиріч, відображення думок автора на явище, процес, методику, алгоритм, точку зору та інше. Есе виконується в значно меншому об'ємі, ніж доповідь, а завершальним етапом виконання есе може стати подання статті в студентський збірник. Есе також повинно містити перелік використаної літератури.

Тематика виконання есе така ж сама, що і для виконання доповідей. Есе не повинно бути більш, ніж 5 – 6 сторінок машинописного тексту.

Методичні рекомендації щодо виконання есе

Есе від французького «essai», англійського «essay», «assay» – спроба, проба, нарис; від латинського «exagium» – зважування. Творцем жанру есе вважається М. Монтень («Досвіди», 1580 р.).

Есе – міркування з вільною композицією, вільне трактування якої-небудь проблеми, яке передбачає систематизацію, розширення теоретичних і практичних знань із дисципліни та застосування їх при вирішенні конкретних виробничих ситуацій. Есе виражає індивідуальні науково обґрунтовані враження й міркування з конкретного приводу або питанню й свідомо не претендує на визначальне або вичерпне трактування предмету, що формує навичок самостійної роботи з літературними джерелами, моделями та методами аналізу та статистичними даними.

Як правило, есе студентів вищих навчальних закладів припускає нове, суб'єктивне, науково обґрунтоване слово про що-небудь і може мати філософський, науковий і науково-популярний характер.

Есе повинне містити: чіткий виклад суті поставленої проблеми, включати самостійно проведений аналіз цієї проблеми з використанням концепцій і аналітичного інструментарію, розглянутого в рамках дисципліни; висновки, що узагальнюють авторську позицію з поставленої проблеми. Побудова есе – це авторська відповідь на питання або розкриття теми, що засновано на класичній системі доказів.

Структура есе повинна містити:

Вступ – суть і обґрунтування вибору даної теми, складається з ряду компонентів, зв'язаних логічно й стилістично. На цьому етапі дуже важливо правильно сформулювати питання, на яке ви збираєтеся знайти відповідь у ході свого дослідження.

Під час роботи над вступом можуть допомогти відповіді на такі питання: «Чи треба давати визначення термінам, що пролунали в темі есе?», «Чому тема, що я розкриваю, є важливою в даний момент?», «Які поняття будуть залучені в мої міркування по темі?», «Чи можу я розділити тему на трохи більше дрібні підтеми?», «Якою статистикою я буду підтверджувати свої узагальнення», «На яких джерелах буде виконуватися робота?»;

Основна частина – теоретичні основи обраної проблеми й виклад основного питання. Дана частина припускає розвиток аргументації й аналізу, а також обґрунтування їх, виходячи з наявних даних, інших аргументів і позицій з цього питання. У цьому полягає основний зміст есе й це становить собою головні труднощі. Тому важливе значення мають підзаголовки, на основі яких здійснюється структурування аргументації; саме тут необхідно обґрунтувати (логічно, використовуючи дані, категорії або строги міркування) запропоновану аргументацію (аналіз). Там, де це необхідно, як аналітичний інструмент можна використовувати графіки, діаграми й таблиці.

Залежно від поставленого питання аналіз проводиться на основі наступних категорій: *причина – наслідок, загальне – особливе, форма – зміст, частина – ціле, сталість – мінливість*.

У процесі побудови есе необхідно пам'ятати, що один параграф повинен містити тільки одне твердження й відповідний доказ, підкріплений графічним і ілюстративним матеріалом. Отже, наповнюючи змістом розділи аргументацією (відповідної підзаголовкам), необхідно в межах параграфа обмежити себе розглядом однієї головної думки.

Добре перевірений спосіб побудови будь-якого есе – використання підзаголовків для позначення ключових моментів аргументованого викладу: це допомагає подивитися на те, що передбачається зробити (і відповісти на запитання, чи гарний задум). Такий підхід допоможе точно досягти певної мети в даному дослідженні. Ефективне використання підзаголовків – не тільки позначення основних пунктів, які необхідно освітити. Їхня послідовність може також свідчити про наявність або відсутність логічності у висвітленні теми.

Висновок – узагальнення й аргументовані висновки по темі з вказівкою області її застосування й т. д. Підсумовує есе або ще раз вносить пояснення, підкріплює зміст і значення викладеного в основній частині. Методи, що рекомендуються для складання висновку: повторення, ілюстрація, цитата, що вражає твердження. Висновок може містити такий дуже важливий елемент, що доповнює есе, як вказівка на застосування (імплікацію) дослідження, крім взаємозв'язків з іншими проблемами.

Структура апарата доказів, необхідних для написання есе, повинна містити:

Доказ – це сукупність логічних прийомів обґрунтування істинності якого-небудь судження за допомогою інших щирих і пов'язаних з ним суджень. Воно пов'язане з переконанням, але не тотожно йому: аргументація або доказ повинні ґрунтуватися на дані науки й суспільно-історичну практику, переконання ж можуть бути засновані на забобонах, непоінформованості людей у питаннях економіки й політики, видимості доказовості. Інакше кажучи, доказ або аргументація – це міркування, що використовує факти, щирі судження, наукові дані й переконуюче нас в істинності того, про що мова йде.

Структура будь-якого доказу містить у собі три складові: *теза, аргументи й висновки (або оцінні судження)*.

Теза – це положення (судження), що потрібно довести.

Аргументи – це категорії, якими користуються при доказі істинності тези.

Висновок – це думка, заснована на аналізі фактів.

Оцінні судження – це думки, засновані на наших переконаннях, віруваннях або поглядах.

Аргументи звичайно діляться на такі групи:

Засвідчені факти – фактичний матеріал (або статистичні дані). Факти – це живильне середовище для з'ясування тенденцій, а на їхній підставі – законів у різних сферах знань, тому ми часто ілюструємо дію законів на основі фактичних даних.

Визначення в процесі аргументації використовуються як опис понять, пов'язаних з тезою.

Закони науки й раніше доведені закономірності теж можуть використовуватися як аргументи доказу.

Для того щоб розташувати тези й аргументи в логічній послідовності, необхідно знати способи їхнього взаємозв'язку. Зв'язок припускає взаємодію тези й аргументу й може бути прямий, непрямий та змішаний.

Прямий доказ – доказ, при якому істинність тези безпосередньо обґрунтовується аргументом. Метод прямого доказу можна застосовувати, використовуючи техніку індукції, дедукції, аналогії й причинно-наслідкових зв'язків.

Індукція – процес, у результаті якого ми приходимо до висновків, що базується на фактах. Ми рухаємося у своїх міркуваннях від часткового до загального, від припущення до твердження. Загальне правило індукції говорить: чим більше фактів, тим переконливіше аргументація.

Дедуція – процес міркування від загального до частки, у якому висновок звичайно будується з опорою на дві передумови, одна з яких має більш загальний характер. Наприклад, всі люди, що ставлять перед собою конкретні цілі й зберігаючи присутність духу під час критичних ситуацій, є великими лідерами. За свідченням численних сучасників, такими якостями володів А. Лінкольн – один із найяскравіших лідерів у історії Америки.

Аналогія – спосіб міркувань, побудований на порівнянні. Аналогія припускає, що якщо об'єкти Л і Б схожі за декількома напрямками, то вони повинні мати однакові властивості. Необхідно пам'ятати про деякі особливості даного виду аргументації: напрями порівняння повинні стосуватися найбільш значних рис двох порівнюваних об'єктів, інакше можна прийти до зовсім абсурдного висновку.

Причинно-наслідкова аргументація – аргументація за допомогою пояснення причин того або іншого явища (дуже часто явищ, що перебувають у взаємозалежності).

Вимоги до фактичних даних та інших джерел. При написанні есе надзвичайно важливо те, як використовуються емпіричні дані й інші джерела (особливе якість читання). Всі (фактичні) дані співвідносяться з конкретним часом і місцем, тому перш, ніж їх використовувати, необхідно переконатися у тому, що вони відповідають необхідному для досліджень часу й місцю. Відповідна специфікація даних за часом і місцем – один із способів, що може запобігти надмірному узагальненню, результатом якого може, наприклад, стати припущення про те, що всі країни по деяким важливим аспектам однакові (якщо ви так думаєте, тоді це повинно бути доведене, а не бути голослівним твердженням).

Завжди можна уникнути надмірного узагальнення, якщо пам'ятати, що в рамках есе використовувані дані є ілюстративним матеріалом, а не заключним актом, тобто вони підтверджують аргументи й міркування й

свідчать про те, що автор уміє використовувати дані належним чином. Не можна забувати також, що дані, які стосуються спірних питань, завжди піддаються сумніву. Від автора не чекають певної або остаточної відповіді. Необхідно зрозуміти сутність фактичного матеріалу, пов'язаного із цим питанням (відповідні індикатори? наскільки надійні дані для побудови таких індикаторів? до якого висновку можна прийти на підставі наявних даних та індикаторів щодо причин і наслідків? і т. д.), і продемонструвати це в есе. Не можна посилалися на роботи, які автор есе не читав самостійно.

Якість будь-якого есе залежить від трьох взаємозалежних складових, таких як:

- вихідний матеріал, що буде використаний (конспекти прочитаної літератури, лекцій, запису результатів дискусій, власні міркування й накопичений досвід з даної проблеми);
- якість обробки наявного вихідного матеріалу (його організація, аргументація й доводи);
- аргументація (наскільки точно вона співвідноситься з піднятими в есе проблемами).

Процес написання есе можна розбити на кілька стадій: обмірковування – планування – написання – перевірка – виправлення.

Планування – визначення мети, основних ідей, джерел інформації, строків закінчення й подання роботи.

Мета – повинна визначати дії.

Ідеї, як і мета, можуть бути конкретними й загальними, більше абстрактними.

Думки, почуття, погляди й подання можуть бути виражені у формі *аналогій, асоціації, припущень, міркувань, суджень, аргументів, доводів* і т. д.

Аналогії – виявлення ідеї й створення подань, зв'язок елементів значень.

Асоціації – відбиття взаємозв'язків предметів і явищ дійсності у формі закономірного зв'язку між нервово-психічними явищами (у відповідь на той або інший словесний стимул видати «першу реакцію, що прийшла в голову»).

Припущення – твердження, не підтверджене ніякими доказами.

Міркування – формулювання й доказ думок.

Аргументація – ряд зв'язаних між собою суджень, які висловлюються для того, щоб переконати читача (слухача) у вірності (істинності) тези, точки зору, позиції.

Судження – фраза або пропозиція, для якого має сенс питання: істинно або хибно?

Доводи – обґрунтування того, що висновок вірно абсолютно або з якою-небудь часткою ймовірності. Як доводи використовуються факти, посилення на авторитети, свідомо щирі судження (закони, аксіоми й т. п.), доказу (прямі, непрямі, «від протилежного», «методом виключення») і т. д.

Перелік, що вийде в результаті перерахування ідей, допоможе визначити, які з них мають потребу в особливій аргументації.

Джерела. Тема есе підкаже, де шукати потрібний матеріал. Звичайно користуються бібліотечними фондами, інтернет-ресурсами, словниками, довідниками.

Якість тексту складається із чотирьох основних компонентів: *ясності думки, виразності, грамотності й коректності.*

Думка – це зміст написаного автором. Необхідно чітко і ясно формулювати ідеї, які хочете виразити, у противному випадку вам не вдасться донести ці ідеї й відомості до навколишніх.

Виразність – це доступність тексту для розуміння. Легше всього її можна досягти, користуючись логічно й послідовно ретельно обраними словами, фразами й взаємозалежними абзацами, що розкривають тему.

Грамотність – відбиває дотримання норм граматики й правопису.

Коректність – це стиль написаного. Стиль визначається жанром, структурою роботи, цілями, які ставить перед собою той, хто пише, авторами праць, до яких він звертається.

Критерії оцінювання есе. Критерії оцінки есе можуть трансформуватися залежно від їхньої конкретної форми, при цьому загальні вимоги до якості есе можуть оцінюватися за такими критеріями (табл. 1)

Критерії оцінювання есе

Критерії	Вимоги до студента	Максимальна кількість балів
Знання й розуміння теоретично-го матеріалу	<ul style="list-style-type: none"> • визначає розглянуті поняття чітко й повно, приводячи відповідні приклади; • використовувані поняття строго відповідають темі; • самостійність виконання роботи 	2
Аналіз і оцінка інформації	<ul style="list-style-type: none"> • грамотно застосовує категорії аналізу; • вміло використовує прийоми порівняння й узагальнення для аналізу взаємозв'язку понять і явищ; • здатний пояснити альтернативні погляди на розглянуту проблему й прийти до збалансованого висновку; • діапазон використовуваного інформаційного простору (студент використовує велику кількість різних джерел інформації); • обґрунтовано інтерпретує текстову інформацію за допомогою графіків і діаграм; • дає особисту оцінку проблемі 	5
Побудова суджень	<ul style="list-style-type: none"> • ясність і чіткість викладу; • логіка структурування доказів • висунуті тези супроводжуються грамотною аргументацією; • приводяться різні точки зору та їхня особиста оцінка. • загальна форма викладу отриманих результатів і їхньої інтерпретації відповідає жанру проблемної наукової статті 	4
Оформлення роботи	<ul style="list-style-type: none"> • робота відповідає основним вимогам до оформлення й використання цитат; • дотримання лексичних, фразеологічних, граматичних і стилістичних норм української (російської) літературної мови; • оформлення тексту з повним дотриманням правил російської і української орфографії й пунктуації; • відповідність формальним вимогам 	1

Максимальна кількість балів, що студент може одержати – 12. При недотриманні вимог за яким-небудь критерієм, кількість виділених балів за критерієм зменшується пропорційно частці, оцінюваної як відношення кількості виділених балів за критерієм до кількості вимог за критерієм.

2.3. Індивідуальне завдання

Самостійна робота в формі індивідуального завдання передбачає: систематизацію, закріплення, розширення теоретичних і практичних знань із навчальної дисципліни та застосування їх при вирішенні конкретних виробничих ситуацій; аналіз та моделювання ситуацій в області підприємницької діяльності; розвиток навичок самостійної роботи з інформаційною базою аналізу, методикам економічного аналізу, літературними джерелами.

Індивідуальне завдання з дисципліни видається студенту викладачем на початку семестру. Індивідуальне завдання виконується самостійно студентом. Студент має надати індивідуальне завдання для перевірки викладачем наприкінці семестру, але не пізніше терміну проведення остаточного підсумкового модульного контролю. Оцінка за виконання індивідуального завдання враховується при виставленні модульної оцінки з дисципліни.

Індивідуальне завдання складається із розрахункової частини ситуаційного завдання, обґрунтованих висновків за результатами розрахунків та рекомендацій по удосконаленню методів та методичних підходів аналізу за напрямками розрахунків. У процесі виконання індивідуального завдання студент має опрацювати не менш 5 – 8 літературних джерел. При цьому робота має носити творчий характер.

Список використаної літератури необхідно скласти у певному порядку: законодавчі акти, статистичні довідки, загальна та спеціальна література. Індивідуальне завдання складається з: титульної сторінки, основної частини, списку використаної літератури, додатків.

Загальні положення

Метою індивідуального завдання з навчальної дисципліни «Теорія економічного аналізу» є формування у студента компетентного підходу до проведення аналітичних досліджень зміни економічних показників роботи підприємства під впливом різних чинників та встановлення

причин таких змін. Інформаційно-методологічним підґрунтям для виконання завдання є основна і додаткова література переліку рекомендованої літератури з проблем економічного аналізу, вихідні дані та методичні рекомендації.

Обсяг індивідуального завдання для самостійної роботи повинен бути не більш як 10 – 15 сторінок машинописного тексту з поясненнями з методології аналізу конкретного аналітичного завдання, необхідними розрахунками, висновками та пропозиціями щодо покращення методичних підходів аналізу та показників діяльності підприємства.

Оформлення роботи повинно відповідати вимогам, встановленим для науково-дослідних, курсових та дипломних робіт студента.

Вихідні дані

2.1. Базовий обсяг товарної продукції підприємства – 12 млн грн за рік, звітний обсяг приймається більшим від базового на відсоток, що співпадає з номером студента в списку академічної групи плюс номер групи.

2.2. Залишки нереалізованої продукції на підприємстві становлять: на початок базового року 4 %, на кінець – 3 %; на початок звітнього року – 5 %, на кінець – 6 % від обсягу товарної продукції за відповідний рік.

2.3. Собівартість реалізованої продукції за рік приймається: на базовому рівні 8,1 млн грн, на звітному – як величина базового рівня збільшена на відсоток, величина якого співпадає з номером студента в списку академічної групі плюс номер групи.

2.4. Кількість робітників на підприємстві у базовому році 280 осіб, у звітному році – більше на 15 % плюс номер групи.

2.5. Інші кількісні показники базового та звітнього років надано в табл. 2.

Таблиця 2

Кількісні показники роботи підприємства

Назва показника	Одиниця виміру	Базовий рівень	Звітний рівень
1	2	3	4
Кількість робочих днів, відпрацьованих одним робітником за рік (при однозмінному режимі роботи)	дні	250	256
Тривалість робочого дня	години	7,4	7,7

Продовження табл. 2

1	2	3	4
Питома вага робітників у складі промислово-виробничого персоналу	%	85	78
Середньоденний виробіток одного робітника	грн	?	?
Обсяг реалізованої продукції	млн грн	?	?
Первісна вартість основних фондів на початок року	млн грн	4,7	4,9
Введено протягом року нових основних фондів	млн грн	0,7	0,6
Вибуло протягом року основних фондів	млн грн	0,9	0,4
Первісна вартість основних фондів на кінець року	млн грн	?	?
Знос основних фондів: на початок року	млн грн	0,9	1,1
на кінець року	млн грн	1,2	1,3
Залишкова вартість основних фондів: на початок року	млн грн	?	?
на кінець року	млн грн	?	?
Середньорічна вартість основних фондів	млн грн	5,1	5,15
у тому числі машини та устаткування	млн грн	1,9	2,1
Амортизація основних фондів протягом року	млн грн	?	?
Середньомісячний заробіток одного працівника	грн	1650	1900
Витрати на оплату праці за рік	млн грн	?	?
Матеріальні операційні витрати	млн грн	3,0	3,9
Відрахування на соціальні заходи	млн грн	0,40	0,49
Інші операційні витрати	млн грн	0,2	0,6
Загальна собівартість за елементами операційних витрат	млн грн	?	?
Валюта бухгалтерського балансу підприємства: на початок року	млн грн	10,3	10,6

Закінчення табл. 2

1	2	3	4
на кінець року	млн грн	10,7	11,3
Підсумок 1-го розділу активу балансу (необоротні активи):			
на початок року	млн грн	6,2	6,4
на кінець року	млн грн	6,4	6,5
Підсумок 2-го розділу активу балансу (оборотні активи):			
на початок року	млн грн	4,3	4,0
на кінець року	млн грн	4,4	4,6
Підсумок 3-го розділу активу балансу (витрати майбутніх періодів):			
на початок року	млн грн	?	?
на кінець року	млн грн	?	?
Підсумок 1-го розділу пасиву балансу (власний капітал):			
на початок року	млн грн	4,7	5,0
на кінець року	млн грн	5,1	4,9
Підсумок 2-го розділу пасиву балансу (забезпечення наступних витрат і платежів):			
на початок року	млн грн	1,2	1,3
на кінець року	млн грн	0,6	0,4
Підсумок 3-го розділу пасиву балансу (довгострокові зобов'язання):			
на початок року	млн грн	0,7	0,6
на кінець року	млн грн	0,8	1,1
Підсумок 4-го розділу балансу (поточні зобов'язання):			
на початок року	млн грн	5,0	5,5
на кінець року	млн грн	4,7	5,7
Підсумок 5-го розділу пасиву балансу (доходи майбутніх періодів):			
на початок року	млн грн	?	?
на кінець року	млн грн	?	?

Методичні рекомендації до виконання індивідуального завдання

За вихідними даними студент, застосовуючи відомі способи і прийоми економічного аналізу (порівняння, балансовий метод, ланцюгових підстав, спосіб абсолютних різниць та інші), повинен проаналізувати:

1) вплив на зміну у випуску продукції зміни кількості робітників, числа робочих днів за рік, тривалість робочого дня, середнього динного виробітку одного робітника при порівнянні звітних і базових показників;

2) вплив на зміну випуску продукції зміни кількості робітників і річної продуктивності робітника (яку попередньо треба визначити);

3) вплив на зміну випуску продукції зміни матеріальних витрат і річної матеріаловіддачі (яку попередньо треба визначити);

4) вплив на зміну у випуску продукції зміни середньорічної вартості основних фондів та їх фондівіддачі (яку попередньо треба визначити);

5) вплив на зміну обсягу реалізованої продукції зміни обсягу виробництва продукції, залишків нереалізованої продукції на початок і на кінець року;

6) зміну показників технічного стану основних фондів (коефіцієнтів приросту, зносу, придатності, оновлення, вибуття);

7) вплив на зміну загальної фондівіддачі зміни питомої ваги машин і устаткування у середньорічній вартості основних фондів (яку треба попередньо визначити) і фондівіддачі машин і устаткування (яку теж треба попередньо визначити);

8) вплив на зміну величини фонду заробітної плати працівників підприємства (яку треба попередньо визначити) зміни кількості працюючих і середньорічної зарплати одного працюючого;

9) змінення собівартості за економічними елементами (загальну величину якої треба попередньо визначити), її структуру та динаміку;

10) зміну структури бухгалтерського балансу і показників фінансового стану підприємства (коефіцієнтів автономії, маневреності, ліквідності, платоспроможності, обіговості оборотних активів, забезпеченості їх власним капіталом);

За підсумками проведених аналітичних досліджень необхідно зробити обґрунтовані висновки та пропозиції щодо поліпшення роботи підприємства з урахуванням використання виявлених резервів та усунення недоліків.

2.4. Контрольні запитання для самопідготовки та самодіагностики

Змістовний модуль 1. Теоретичні основи економічного аналізу. Фінансово-економічний аналіз

Тема 1. Сутність, предмет, об'єкт і завдання економічного аналізу

1. Яке місце в системі управління займає аналіз.
2. Наведіть класифікацію факторів виробництва.
3. Які методи і прийоми вам відомі.
4. Пояснить зміст метода економічного аналізу
5. Зміст аналізу та синтезу в економічних дослідженнях.
6. Назвіть мету та основні завдання економічного аналізу.
7. Сформулюйте основні принципи економічного аналізу.

Література: основна [1–7; 10–13; 16]; додаткова [8–9; 18–34].

Тема 2. Метод і методичні прийоми економічного аналізу

1. Що становлять метод і методика економічного аналізу.
2. Порівняння в економічному аналізі та коли вони застосовуються.
3. Особливості застосування способу ланцюгових підстав.
4. Сутність методу елімінування та його різновиди.
5. Сутність балансового методу аналізу.
6. Сутність графічного методу аналізу.
7. Сутність методу порівнянь в економічному аналізі.
8. Методі факторного аналізу та їх зміст.
9. Сутність методу групувань.
10. Сутність економіко-математичних методів.

Література: основна [1–7; 10–13; 16]; додаткова [8–9; 18–34].

Тема 3. Види економічного аналізу і його інформаційне забезпечення

1. Види економічного аналізу та їх зміст.
2. Зміст маржинального аналізу.
3. Зміст маркетингового аналізу.
4. Система економічної інформації.
5. Напрями перевірки інформації на достовірність.

6. Основні етапи та послідовність аналізу.
7. Статистична звітність та її використання в економічному аналізі.
8. Фінансова звітність та її використання для економічного аналізу.
9. Класифікація резервів ефективності виробництва.

Література: основна [1–7; 10–13; 16]; додаткова [8; 17–34].

Тема 4. Аналіз фінансового стану підприємства (2 години)

1. Назвіть ознаки фінансової стійкості.
2. Що таке ліквідність.
3. Що таке платоспроможність.
4. Аналіз ділової активності.
5. Аналіз активів та пасивів підприємства.

Література: основна [1–7; 10–13; 16]; додаткова [8; 17–34].

Тема 5. Аналіз прибутку і рентабельності підприємства

1. Що таке валовий прибуток.
2. Що таке чистий прибуток.
3. Показники рентабельності та їх аналіз.
4. Резерви зростання прибутку.

Література: основна [1–7; 10–13; 16]; додаткова [8; 17–34].

Змістовний модуль 2. Теоретичні та методичні основи управлінського аналізу

Тема 6. Аналіз виробництва та реалізації продукції (робіт, послуг)

1. Назвіть систему показників по випуску та реалізації продукції.
2. Аналіз асортименту та структури продукції.
3. Аналіз якості продукції.
4. Аналіз ритмічності та комплектності виробництва.
5. Аналіз факторів зростання випуску та реалізації продукції.

Література: основна [1–7; 10–13; 16]; додаткова [8; 17–34].

Тема 7. Аналіз використання трудових ресурсів і витрат на оплату праці

1. Джерела інформації випуску та реалізації продукції.
2. Склад і структура персоналу підприємства.
3. Аналіз руху робочої сили.

4. Аналіз балансу робочого часу.
5. Аналіз продуктивності праці.
6. Аналіз фонду оплати труда.

Література: основна [1–7; 10–13; 16]; додаткова [8; 17–34].

Тема 8. Аналіз довгострокових активів підприємства

1. Назвіть джерела інформації аналізу довгострокових активів підприємства.
2. Аналіз технічного стану основних фондів.
3. Аналіз фондівіддачі.
4. Аналіз використання устаткування підприємства.
5. Аналіз фонду робочого часу устаткування.
6. Аналіз виробничих потужностей.

Література: основна [1–7; 10–13; 16]; додаткова [8; 17–34].

Тема 9. Аналіз матеріальних ресурсів та ефективності їх використання

1. Назвіть джерела інформації аналізу матеріальних витрат.
2. Назвіть показники ефективності використання матеріальних ресурсів.
3. Факторний аналіз матеріаломісткості продукції.
4. Аналіз резервів випуску продукції за рахунок більш ефективного використання матеріальних ресурсів.
5. Аналіз норм використання матеріалів.
6. Аналіз організаційно-технічного рівня виробництва.

Література: основна [1–7; 10–13; 16]; додаткова [8; 17–34].

Тема 10. Аналіз витрат на виробництво і собівартості продукції

1. Назвіть джерела інформації аналізу витрат на виробництво.
2. Групування витрат за елементами.
3. Групування витрат за статтями калькуляції.
4. Аналіз витрат на 1 грн продукції.
5. Аналіз прямих витрат.
6. Аналіз непрямих витрат.

Література: основна [1–7; 10–13; 16]; додаткова [8; 17–34].

Рекомендована література

Основна

1. Анализ хозяйственной деятельности в промышленности / Н. А. Русак, В. И. Стражев и др. ; под общ. ред. В. И. Стражева. – 4-е изд., испр. и доп. – Мн. : Вышэйшая школа, 1999. – 398 с.
2. Азаренков Г. Ф. Економічний аналіз : навч. посібн. Ч. 1 / Г. Ф. Азаренков, З. Ф. Петряєва, Г. Г. Хмеленко. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2003. – 208 с.
3. Азаренков Г. Ф. Економічний аналіз : навч. посібн. Ч. 2 / Г. Ф. Азаренков, З. Ф. Петряєва, Г. Г. Хмеленко. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2004. – 232 с.
4. Азаренков Г. Ф. Економічний аналіз : навч. посібн. Ч. 3 / Г. Ф. Азаренков, З. Ф. Петряєва, Г. Г. Хмеленко. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2005. – 243 с.
5. Баканов М. И. Теория экономического анализа / М. И. Баканов, А. Д. Шеремет. – М. : Финансы и статистика, 2000. – 416 с.
6. Басовский Л. Е. Теория экономического анализа : учебн. пособ. / Л. Е. Басовский. – М. : ИНФРА-М, 2001. – 222 с. (Серия «Высшее образование»).
7. Бутинець Ф. Ф. Економічний аналіз. Практикум : навч. посібн. для студентів вузів / Ф. Ф. Бутинець, Є. В. Мних, О. В. Олейник. – Житомир : ЖІТІ, 2000. – 2000. – 416 с.
8. Економічний аналіз : навч. посібн. / М. А. Болюх, В. З. Бурчевський, М. І. Горбаток ; за ред. акад. НАНУ, проф. М. Г. Чумаченка. – К. : КНЕУ, 2001. – 540 с.
9. Економічний аналіз : навч. посібн. для студентів вищих навчальних закладів спеціальності 7.050106 «Облік і аудит» / за ред. проф. Ф. Ф. Бутинця. – Житомир : ПП «Рута», 2003. – 680 с.
10. Івахненко В. М. Курс економічного аналізу / В. М. Івахненко. – К. : Знання прес, 2000. – 290 с.
11. Івахненко В. М. Курс економічного аналізу : навч.-метод. посібн. для самост. вивч. дисц. / В. М. Івахненко. – К. : КНЕУ, 2000. – 263 с.
12. Кожанова Є. П. Економічний аналіз : навч. посібн. / Є. П. Кожанова, І. П. Отенко. – 2-е вид. доправ. і доп. – Х. : ВД «ІНЖЕК», 2005. – 344 с.
13. Мец В. О. Економічний аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємства : навч. посібн. / В. О. Мец. – К. : КНЕУ, 1999. – 132 с.

14. Мец В. О. Економічний аналіз (Збірник практичних завдань і тестів за даними П(С)БО) : навч. посібн. / В. О. Мец. – К. : КНЕУ, 2001. – 236 с.

15. Мних Є. В. Економічний аналіз : підручник. – 2-е вид., перероб. та доп. / Є. В. Мних. – К. : ЦНЛ, 2005. – 472 с.

16. Савицкая Г. В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия: 2-е изд., перераб. и доп. / Г. В. Савицкая. – Мн. : ИП «Экоперспектива», 1997. – 498 с.

17. Теорія економічного аналізу : навч. посібн. / Э. К. Бабець, М. І. Горлов, С. О. Жуков та ін. – К. : ВД «Професіонал», 2007. – 384 с.

Додаткова

18. Абрютин М. С. Анализ финансово-экономической деятельности предприятия : учебн.-практ. пособ. / М. С. Абрютин, А. В. Грачов. – М. : Дело и сервис, 1998, 256 с.

19. Артеменко В. Г. Финансовый анализ : учебн. пособ. для вузов. – М. : Центр экономики и маркетинга, 1997. – 128 с.

20. Бухгалтерський фінансовий облік: теорія та практика : навч.-практичн. посібн. / Н. І.Верхоглядова, В. П. Шило, С. Б. Ільина та ін. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 536 с.

21. Калина А. В. Современный экономический анализ и прогнозирование : учеб. пособ. для вузов. – 2-е. изд. / А. В. Калина, М. И. Конева. – К : КНЕУ, 1998. – 272 с.

22. Карлин Томас П. Анализ финансовых отчетов (на основе GAAP) : учебн; пер. 4-го англ. изд. / П. Карлин Томас, Рм. Маклин Альберт – М. : «ИНФРА-М», 1998. – 447 с.

23. Ковалев А. И. Финансовый анализ деятельности предприятия. 2-е изд., перераб. и доп. / А. И. Ковалев, А. Н. Привалов. – М. : Центр экономики и маркетинга, 1997. – 192 с.

24. Ковалев В. В. Финансовый анализ: Управление капиталом. Выбор инвестиций. Анализ отчетности. / В. В. Ковалев. – М. : Финансы и статистика, 1998. – 432 с.

25. Ковалев В. В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия. / В. В. Ковалев, О. Н. Волкова. – М. : ПБОЮЛ Гриженко Е. М., 2000. – 424 с.

26. Коробов М. Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств : навч. посібн. / М. Я. Коробов. – К. : ТОВ «Знання», 2000. – 378 с.

27. Лахтіонова Л. А. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання : монографія. / Л.А. Лахтіонова. – К. : КНЕУ, 2001. – 387 с.
28. Практикум по учету и финансовому анализу / Д. А. Панков, Л. В. Пашковская, К. А. Шиманский и др. под ред. Д. А. Панкова, К. А. Шиманского – Мн. : 000 «Мисанта» 1999. – 176 с.
29. Прикина Л. В. Экономический анализ предприятия : учебник для вузов. / Л. В. Прикина. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2001. – 360 с.
30. Ричард Томас. Количественные методы анализа хозяйственной деятельности / Ричард Томас; Пер. с англ. – М. : Дело и Сервис , 1999. – 432 с.
31. Стоун Д. Бухгалтерский учет и финансовый анализ. / Д. Стоун. – К. : КНЕУ, 1998. – 300 с.
32. Теория экономического анализа: проблемы и решения. – М. : Финансы и статистика, 1988. – 312 с.
33. Терещенко О. О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання : навч. посібн. / О. О. Терещенко. – К. : КНЕУ, 2003 – 554 с.
34. Хелферт Э. Техника финансового анализа. / Э. Хелферт. – М. : Аудит, ЮНИТИ, 1996. – 664 с.
35. Цал-Цалко Ю. С. Фінансова звітність підприємства та її аналіз : навч. посібн. – 2-е вид., перероб. і доп. / Ю. С. Цал-Цалко. – К. : ЦУЛ, 2002. – 360 с.
36. Шеремет А. Д. Методика финансового анализа. / А. Д. Шеремет, Р. С. Сайфулин, Е. В. Негашев. – М. : ИНФРА-М, 2000. – 248 с.
37. Шеремет А. Д. Методика финансового анализа. / А. Д. Шеремет, Е. В. Негашев. – М. : ИНФРА-М, 1999. – 208 с.

Ресурси мережі Internet

38. Сервер Верховной Рады Украины [Электронный ресурс]. – Режим доступа : // www.rada.gov.ua.
39. Лига Бизнес Информ Украины [Электронный ресурс]. – Режим доступа : // www.liga.net .
40. Нормативные акты Украины [Электронный ресурс]. – Режим доступа : // www.nau.kiev.ua.
41. Право. Украина [Электронный ресурс]. – Режим доступа : // www.legal.com.ua/cgi-bin/matrix.cgi/pravo.html.
42. Украинское право [Электронный ресурс]. – Режим доступа : // www.ukrpravo.com.

